

Jak widzi średniowieczną legendę Kazimiera Iłłakowiczówna? *Opowieść małżonki świętego Aleksego*

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Mapa myśli](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

-
- Źródło: Jakub de Voragine, *Legenda o świętym Aleksym*, [w:] *Chrestomatia staropolska. Teksty do roku 1543*, wybór W. Rzepka, W. Wydra, Wrocław 1995, s. 260–265.
- Źródło: *Legenda*, [w:] *Słownik literatury polskiej XIX wieku*, red. A. Kowalczykova, J. Bachórz, Wrocław 1991, s. 468.
- Źródło: Kazimiera Iłłakowiczówna, *Opowieść małżonki świętego Aleksego*, [w:] *Poezja naszego wieku. Antologia wierszy publikowanych po 1918 roku*, oprac. W. Kaliński,

Warszawa 1982, s. 29–32.

- Źródło: Jakub de Voragine, *Legenda na dzień św. Aleksego*, [w:] tegoż, *Złota legenda*, tłum. J. Pleziowa, Warszawa 1983, s. 269.

Jak widzi średniowieczną legendę Kazimiera Iłłakowiczówna? *Opowieść małżonki świętego Aleksego*

Garcia Fernandes, *Zaślubiny św. Aleksego*
Źródło: domena publiczna.

((Jakub de Voragine

Legenda na dzień św. Aleksego

Aleksy więc trwał w modlitwach i umartwiał swe ciało postami i czuwaniem. Słudzy domowi często go wyśmiewali, wylewali mu pomyje na głowę i wyrządzali mu wiele przykrości, on jednak znosił to wszystko cierpliwie. Przez siedemnaście lat pozostawał tak Aleksy w domu ojca nie poznany przez nikogo. Gdy jednak przeczuł, że zbliża się koniec jego życia, poprosił o papier i atrament i spisał po kolei dzieje całego swego życia.

Źródło: Jakub de Voragine, *Legenda na dzień św. Aleksego*, [w:] tegoż, *Złota legenda*, tłum. J. Pleziowa, Warszawa 1983, s. 269.

Fragment ten pochodzi ze *Złotej legendy* Jakuba de Voragine, popularnego w średniowieczu zbioru żywotów świętych i legend z nimi związanych. Bohaterem tekstu jest Aleksy, asceta, patron ubogich oraz jeden ze świętych w Kościele katolickim i prawosławnym.

Twoje cele

- Sprawdzisz, w jaki sposób Kazimiera Włakowiczówna nawiązuje do znanej ci średniowiecznej legendy.
- Przedstawisz propozycję interpretacji wiersza *Opowieść małżonki świętego Aleksego*.
- Odwołasz się do treści poznanej wcześniej *Legandy o świętym Aleksym*.
- Wyjaśnisz, które miejsca w tekście mogą stanowić argumenty na poparcie propozycji interpretacyjnych.

Przeczytaj

Polecenie 1

Przypomnij sobie, czym była średniowieczna **asceza**. Zanotuj swoje skojarzenia. Przygotuj uzasadnienie dla swojej wypowiedzi.

Średniowieczna legenda

Św. Aleksy Rzymski, ikona

Źródło: domena publiczna.

Miano legendarnego człowieka przypisuje się osobie, która dokonała tak wielkich i niezwykłych czynów, że z czasem zostały one spisane w legendzie, czyli gatunku literackim sławiącym życie świętych lub bohaterów, łączącym w sobie elementy cudowne i fantastyczne. Legendy rozwijały się wraz z początkiem chrześcijaństwa. Początkowo przekazywano je ustnie z pokolenia na pokolenie, a dopiero potem spisywano. Niezwykłe opowieści o świętych stały się tak bardzo popularne, że:

Legenda

W średniowiecznych klasztorach w dniu uroczystości świętego lub męczennika odczytywano podczas posiłku jego żywot.

Źródło: *Legenda*, [w:] *Słownik literatury polskiej XIX wieku*, red. A. Kowalczykova, J. Bachórz, Wrocław 1991, s. 468.

Dlatego **legenda** jest to opowieść, która powinna być przeczytana (łac. legere – czytać). Za jedną z bardziej rozpowszechnionych historii można uznać *Legendę o świętym Aleksym*. Miała ona charakter **parenetyczny**, co oznacza, że propagowała wzorzec świętego – ascety, który dobrowolnie wyrzekł się dóbr ziemskich i umęczał swoje ciało, aby osiągnąć zbawienie wieczne. Historia Aleksego stała się inspiracją dla Kazimiery Iłakowiczówny, która napisała wiersz pt. *Opowieść małżonki świętego Aleksego*. Poetka w przewrotny

sposób nawiązuje do średniowiecznej legendy. Bohaterem jej wiersza nie jest bowiem Aleksy, zaś sens jego ascezy zostaje podany w wątpliwość.

O autorce

Kazimiera Iłakowiczówna (1894–1983) to pisarka, poetka, tłumaczka debiutująca w okresie dwudziestolecia międzywojennego. Towarzysko związała się z grupą literacką Skamander, wypracowała jednak odrębną poetykę. Wydała osiemnaście tomików poetyckich, w tym: *Ikarowe loty* (1911), *Rymy dziecięce* (1923), *Obrazy imion wróżebne* (1926), *Płaczący ptak* (1927), *Słownik litewski* (1936).

Kazimiera Iłakowiczówna

Źródło: Станислав Бжозовски, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 4.0.

Słownik

asceza

(starogreckie *askezis* – ćwiczenie, trening) umartwianie się, prowadzenie wstrzemięźliwego trybu życia w celu osiągnięcia zbawienia wiecznego

feretron

(łac. *feretrum*) nosidło, na którym obnoszono w Rzymie posągi podczas triumfu. Potem – rzeźby i obrazy (zazwyczaj obustronne) noszone podczas procesji

hagiografia

(gr. *hagios* – święty, *grafein* – pisać) żywoty świętych, legendy z nimi związane i opisy dokonywanych cudów

intertekstualność

relacje zachodzące między różnymi tekstami kultury; aluzje i nawiązania do innych tekstów

lamentacja

(łac. *lamentum* – narzekanie, krzyk żałosny) skarga, przepełnione żalem narzekanie

literatura parenetyczna

(gr. *paraneisis* – pouczenie) literatura propagująca określony wzorzec zachowania, np. w średniowieczu – idealnego władcy, rycerza lub świętego

parenetyczny

(gr. *paraneisis* – pouczenie) zachęcający do naśladowania jakiegoś zachowania czy postawy

poetyka

(gr. *poietike*) sposób pisania; formalne cechy charakterystyczne dla twórczości danego pisarza, szkoły poetyckiej, kierunku lub prądu literackiego

utwór intertekstualny

tekst kultury, w którym pojawiają się aluzje lub nawiązania do innych tekstów

Mapa myśli

Polecenie 1

Wysłuchaj nagrania, z którego dowiesz się, jak Kazimiera Iłakowiczówna interpretuje tekst średniowiecznej legendy. Postaw wstępną tezę interpretacyjną dotyczącą tematu wiersza *Opowieść małżonki świętego Aleksego* i zastanów się, jak możesz ją udowodnić.

Trwa wczytywanie danych..

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D5KRM6XMb>

Nagranie wiersza Kazimiery Iłakowiczówny *Opowieść małżonki świętego Aleksego*.

Nagranie dźwiękowe wiersza Kazimiery Iłakowiczówny *Opowieść małżonki świętego Aleksego*.

” Kazimiera Iłakowiczówna

Opowieść małżonki świętego Aleksego

Zostawiona sama wśród nocy, w oczekiwaniu,
spędziłam czas do rana na pustym bez ciebie posłaniu,
Owinięta twego płaszcza rycerską purpurą,
o Aleksy.

Czekałam na ciebie lat dziesięć i dwadzieścia, i trzydzieści z górą,
młoda, piękna, pachnąca – potem zimna, twarda, z zeszlą

pomarszczoną skórą.

Na wezglowiu mym pozostał pas i płaszcz twój purpurowy
zwinięty,
o Aleksy.

Wysyłałam po ciebie sługi i wysyłałam po ciebie okręty...
...Nie przywiedziono cię... Lecz wieść głosiła, żeś święty...
I zgasła mi twoja twarz, i tysięczne miałeś dla mnie lica,
o Aleksy.

Ja – miłująca cię, ja – ślubowana ci oblubienica...
Lecz tyś odszedł... Stopy bose, sakwa, kij i włosienica,
i mrowie robactwa, i dokoła twarze plugawe żebraków,
o Aleksy.

I chwyciłam się nadziei, jak odlatujących ptaków,
i biegłam do wróżbitów, i szukałam na niebie znaków,
i biłam głową o mur, i wzywałam cię w imię Jezu Chrysta,
o Aleksy.

Zamieszkał w dwudziestym roku stwór, płaz, zjawa nieczysta
w komorze zimnej u bramy włóczęga obmierzły jak glista,
jeden z gadów, dla których opuściłeś mnie – z rodu królewską,
o Aleksy.

Sypiał na kawałku drewna drugą przykryty deską,
by za odpadki z kuchni, za drwiny, za rany nieopatrzone wysłużyć
koronę niebieską
I tak mieszkał lat dziesięć i więcej, aż śmiertelnie wreszcie zachorzał,
o Aleksy.

Zbudzono mnie nad ranem, bo zdawało się, że ze wszech stron pożar
ogarnął Rzym: coś tłukło po powietrzu jak orzeł,
dzwony biły i latały światła, i ludzie wylegli z domów,
o Aleksy.

Ruszyły zewsząd procesje z lasem gromnic i feretronów.
Papież z cesarzem wyszli na bruk wśród modlitw i bicia dzwonów
i wszystkie ulice poczęły iść jak nagle zburzone rzeki,
o Aleksy.
[...]

Więc przeszłam pośród klęczących, zakrywszy oblicze włosem,
i poznałam cię, jakeś leżał obdarty, szerniały i bosy,
i wzięłam twoim piśmem kreśloną z twej ręki kartę,
o Aleksy.

Przeczytałam im dziesięćkroć imię twe po wieczność niestarte,
całowałam ręce twoje, oczy twe szeroko otwarte...
... Ojciec twój, matka twoja legli na twym ciele płaczący,
o Aleksy.

Oto papież z cesarzem sławią cię ponad tysiące,
oto ciżby wokoło klęczące, oto dzwony w niebo bijące,
chorągwie – w pokłonach, monstrancje idą ku tobie ze wszystkich
kościółów,
o Aleksy.

Jako rybak mądry wyszedłeś wczesnym rankiem z siecią na połów;
powróciłeś z chwałą w twej sieci, w chórze aniołów...

... Lecz moje serce – rozdarte, rozdarte, ciężkie, ciężkie jak ołów,
o Aleksy, Aleksy, Aleksy!

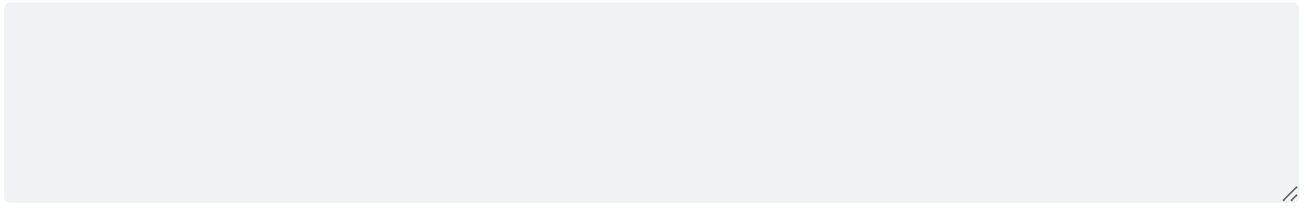
Źródło: Kazimiera Iłhakowiczówna, *Opowieść małżonki świętego Aleksego*, [w:] *Poezja naszego wieku. Antologia wierszy publikowanych po 1918 roku*, oprac. W. Kaliński, Warszawa 1982, s. 29–32.

Polecenie 2

Scharakteryzuj podmiot liryczny, odpowiadając na pytania: kim jest?, do kogo mówi?, w jakim jest wieku?, jakie emocje wyraża? W tym celu stwórz mapę myśli.

Polecenie 3

Sformułuj wypowiedź na temat podmiotu lirycznego oraz adresata wypowiedzi lirycznej na podstawie informacji zebranych w mapie myśli.

Sprawdź się

Polecenie 1

Zapoznaj się z fragmentem *Legendy o św. Aleksym*, a następnie wykonaj ćwiczenia.

” Jakub de Voragine

Legenda o świętym Aleksym

W Rzymie jedno panię było,
Coż Bogu rado służyło. [...]
Eufemijan jemu dziano
Wielkiemu temu panu,
A żenie jego dziano Aglijas;
Ta była ubostwu w czas.
Był wysokiego rodu,
Nie miał po sobie żadniego płodu.
Więc-ci jęli Boga prosić,
Aby je tym darował,
Aby jim jedno plemię dał –
Bog tych prośby wysłuchał.
A gdy się mu syn narodził,
Ten się w lepsze przygodził:
Więc mu zdziano Aleksy,
Ten był oćca barzo lepszy.
Ten więc służył Bogu rad.
Iże był star dwadzieścia k temu cztyrzy lata,
Więc k niemu rzekł ociec słowa ta:
„Miły synu, każę tobie,
Pojim zajegoć żonę sobie; [...]
Syn odpowie oćcu swemu: [...]

Cokole mi chcesz kazać,
Po twej woli ma się to zstać”.
A więc mu cesarz dziewczkę dał [...]
A gdy się s nią pokładał,
Tej nocy s nią gadał.
Wrocił zasię pirścień jej,
A rzekł tako do niej:
Ostawiam cię przy twym dziewstwie,
Wroć mi ji, gdy będziewa oba w niebieskim krolestwie.
Jutroć się bierzę od ciebie
Służy(ć) temu, což ci jest w niebie; [...]
A jeko zajutra wstał,
Od obiada się precz brał; [...]
Nabrał sobie śrebra, złota dosyć,
Co go mogł piechotą nosić;
Więc się na morze wezbrał,
A ociec w żałość(i) ostał. [...]
Więc to święte plemię
Przyszło w jedną ziemię.
Rozdał swe rucho żebrakom,
Śrebro, złoto popom, żakom.
Więc sam pod kościołem siedział,
A o jego księstwie nikt nie wiedział.
Więc to zawždy wstawał reno,
Ano kościół zamkniono,
Więc tu leżał podle proga
Fałę, proszę swego Boga.
Ano z wirzchu szła przygoda:
Niegdy mroz, niegdy woda. [...]
A gdy do Rzyma przyjał, Bogu dziękował,

Iż do swej ziemi przygnał.
A rzekąc: Już tu chcę cierzpieć
Mękę i wszelki zły file jemieć.
U mego oćca na dworze,
Gdym nie przebył za morze. [...]
Tu pod wschodem leżał,
Každy nań pomyje [złą wodę] lał.
A leżał tu sześćnaście lat
Wszystko cierzpiał Bog rad; [...]
A więc gdy już umrzeć miał,
Sam sobie list napisał
I ścisnął ji twardo w ręce,
Popisawszy swoje wszelki męki
I wszystkie skutki, co je płodził,
Jako się na świat narodził.
A gdy Bogu duszę dał,
Tu się wielki dziw zstał:
Samy zwony zwończyły,
Wszystki, co w Rzymie były.
Więc się po nim pytano,
Po wszystkich domiech szukano;
Nie mogli go nigdzie najć,
A wżdy nie chcieli przestać.
Jedno młode dziecię było,
To jim więc wzjawiło,
A rzekąc: „Aza wy nie wiecie o tym
Kto to umarł? Jać wam powiem!
U Eufamijanać leży,
O jimże ta fała bieży;
Pod wschodem ji najdziecie,

Acz go jedno szukać chcecie”. [...]
Kogokole para zaleciała
Od tego świętego ciała,
Który le chorobę miał,
Natemieście zdrow ostał. [...]
Chcieli mu list z ręki wziąć,
Nie mogli go mu wziąć:
Ani cesarz, ani papież,
Ani wsz(y)tko kapłaństwo także,
I wsz(y)tek lud k temu,
Nie mógł rozdrzeć nikt ręki jemu.
Więc wsz(y)tcy prosili Boga za to,
Aby jim Bog pomógł na to,
By mu mogli list otjąć, [...]
Jedno przyszła żona jego,
A wściągnęła rękę do niego,
Eż jej w rękę wpadł list,
Przeto iż był jeden do drugiego czyst. [...]

Źródło: Jakub de Voragine, *Legenda o świętym Aleksym*, [w:] *Chrestomatia staropolska. Teksty do roku 1543*, wybór W. Rzepka, W. Wydra, Wrocław 1995, s. 260–265.

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Ćwiczenie 2

Wiersz *Opowieść małżonki świętego Aleksego* Kazimierzy Iłłakowiczówny jest przykładem:

- liryki pośredniej opisowej.
- liryki apelu.
- liryki bezpośredniej osobistej.
- liryki maski.
- liryki roli.

Ćwiczenie 3

Ćwiczenie 4

Oceń prawdziwość poniższych stwierdzeń w odniesieniu do wiersza Kazimierzy Iłłakowiczówny.

	prawda	fałsz
Ważną funkcję w wierszu pełnią wykrzyknienia.	☐	☐
Jedynie tytuł wiersza sugeruje, że jest on nawiązaniem do średniowiecznej legendy hagiograficznej.	☐	☐
Wiersz jest przykładem utworu intertekstualnego.	☐	☐

Ćwiczenie 5

Przereformuj treść wiersza Iłakowiczówny na list Famijany do Aleksego.

Ćwiczenie 6

Ćwiczenie 7

W punktach zapisz pięć argumentów, które potwierdzą lub obalą twoją wstępną tezę interpretacyjną dotyczącą tematu wiersza *Opowieść małżonki świętego Aleksego*.

Argument 1

Argument 2

Argument 3

Argument 4

Argument 5

Ćwiczenie 8

Wypisz z tekstu wiersza pięć przykładów archaizmów. Na podstawie kontekstu wyjaśnij, co one znaczą.

Dla nauczyciela

Autor: Sabina Światała

Przedmiot: język polski

Temat: Co czuła żona św. Aleksego?

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres podstawowy i rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

4) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe: oksymoron, peryfrazę, eufonię, hiperbolę; leksykalne, w tym frazeologizmy; składniowe: antytezę, paralelizm, wyliczenie, epiforę, elipsę; wersyfikacyjne, w tym przerzutnię; określa ich funkcje;

13) porównuje utwory literackie lub ich fragmenty, dostrzega kontynuacje i nawiązania w porównywanych utworach, określa cechy wspólne i różne.

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

1) przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów [...].

III. Tworzenie wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

2) buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki;

4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji.

Zakres rozszerzony

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

4) porównuje teksty kultury, uwzględniając różnorodne konteksty.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji,
- Kompetencje w zakresie wielojęzyczności,
- kompetencje cyfrowe,
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- przypomina sobie schemat fabularny legendy hagiograficznej na przykładzie legendy o św. Aleksym;
- poznaje wiersz Kazimiery Iłakowiczówny *Opowieść małżonki świętego Aleksego*;
- charakteryzuje podmiot liryczny wiersza;
- odczytuje główną myśl tekstu literackiego;
- ocenia sytuację, w której znalazła się bohaterka utworu;
- ocenia wybory postaci wynikające z miłości.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm.

Metody i techniki nauczania:

- metoda oglądowa;
- pogadanka;
- metoda ćwiczeń przedmiotowych;
- technika dramowa – głosy w głowie.

Formy zajęć:

- praca indywidualna,
- praca w parach,
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;

- film *Hitchcock* z roku 2012 (reżyseria Sacha Gervasi, scenariusz John J. McLaughlin).

Przebieg zajęć

Faza wstępna

1. Nauczyciel pyta uczniów, kim był Alfred Hitchcock. Następnie pyta o Almę Reville. Zakłada, że postać Hitchcocka, w odróżnieniu od Reville, jest uczniom znana. Aby wyjaśnić, kim była Alma Reville, prezentuje fragment filmu *Hitchcock* z roku 2012 (reżyseria Sacha Gervasi, scenariusz John J. McLaughlin; początek sceny 1:08:00 – koniec sceny 1:09:50), w którym Reville – żona słynnego reżysera – mówi o wsparciu, jakiego udziela mężowi oraz o tym, że od trzydziestu lat pozostaje w cieniu Hitchcocka. Scena ma być pretekstem do rozmowy na temat miłości do ludzi, którzy swoje życie podporządkowują ważnej sprawie, idei (w przypadku Hitchcocka była to sztuka filmowa).
2. Prowadzący przywołuje postać św. Aleksego i Famijany. Uczniowie przypominają sobie dzieje świętego i jego małżonki, w tym celu wykonują ćwiczenie 1 z Zestawu ćwiczeń w e-materiale. Prezentują wyniki swojej pracy.
3. Przedstawienie celu zajęć i podanie tematu.

Faza realizacyjna

1. Uczniowie zastanawiają się, co mogła czuć Famijana na różnych etapach swojego życia. Jedna osoba z klasy wciela się w rolę opuszczonej małżonki, siada na krześle i zostaje otoczona przez uczestników zajęć, którzy głośno wypowiadają myśli gromadzące się w jej głowie w określonym momencie życia. Po wypowiedzeniu myśli przez uczniów osoba w roli Famijany wygłasza monolog dotyczący odczuć bohaterki (uwzględnia wybrane propozycje uczniów oraz własne przemyślenia).

Etapy życia Famijany:

- noc poślubna – decyzja Aleksego o opuszczeniu żony, złożenie ślubów czystości;
  - życie bez męża;
  - rozpoznanie męża w martwym żebraku;
  - wyciągnięcie kartki z dłoni Aleksego i odczytanie informacji na niej zapisanej.
2. Po wyjściu z ról uczniowie wspólnie z nauczycielem podsumowują ćwiczenie.
  3. Nauczyciel informuje, że Kazimiera Iłłakowiczówna przemyslenia bohaterki uczyniła tematem intertekstualnego utworu *Opowieść małżonki św. Aleksego*. Uczniowie wysłuchują nagrania w e-materiale (polecenie 1), następnie wykonują ćwiczenie 2 i 3 oraz polecenia 2 i 3, które omawiają wspólnie z nauczycielem.
  4. Młodzież opisuje obraz ascezy widziany oczyma Famijany. Po wymianie spostrzeżeń uczniowie wykonują ćwiczenie 6 z e-materiału.

Faza podsumowująca

Nauczyciel zadaje uczniom pytania podsumowujące, np.

- Dlaczego prawdziwa Famijana nie mogłaby napisać podobnego wiersza?
- Co świadczy o współczesnej wymowie utworu?
- Czy wiersz Iłakowiczówny może mieć wymiar uniwersalny?

Praca domowa:

Napisz list, w którym Aleksy wyjaśnia Famijanie z wiersza K. Iłakowiczówny swoje decyzje.

Materiały pomocnicze:

Gervasi Sacha, *Hitchcock*. [film]. USA: Fox Searchlight Pictures, 2012.

Dodatkowe teksty kultury oraz źródła łączące się z tematem lekcji, do wykorzystania przez nauczyciela:

Runge Björn, *Żona*. [film]. Szwecja, USA, Wielka Brytania: UIP, 2017.

Schemat drzewka decyzyjnego nauczyciel znajdzie w: Brudnik Edyta, Moszyńska Anna, Owczarska Beata, *Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie. Poradnik po metodach aktywizujących*, Wydawnictwo JEDNOŚĆ, Kielce 2011, s. 72.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Uczniowie mogą odsłuchać audiobook przed lekcją i przygotować na jego podstawie przekład intersemiotyczny: interpretację plastyczną lub filmową.